

Un personatge incòmode

MAGÍ SUNYER

Universitat Rovira i Virgili, Departament de Filologia Catalana

magi.sunyer@urv.cat

PLA, Xavier (ed.), *Maurras a Catalunya: elements per a un debat, edició a cura de Xavier Pla*, Barcelona: Quaderns Crema, 2012.

Maurras a Catalunya: elements per a un debat publica les conferències pronunciades en el seminari del mateix títol que es va celebrar els dies 4 i 5 de març de 2010 a la Universitat de Girona, precedides per dos articles anteriors de Jaume Vallcorba i Albert Manent. L'organitzador de la trobada científica i curador del volum, Xavier Pla, quan emmarca el tema, planteja la incomoditat que el personatge produeix i, alhora, la necessitat, que Vallcorba ja considerava urgent en un article de 1982, d'examinar-ne l'influx sobre determinats intel·lectuals catalans del seu temps.

El retrat de Charles Maurras que proveeixen els articles reunits en el llibre no ofereix altres contradiccions que les que acumulava el personatge: escriptor brillant d'extrema dreta, monàrquic, antiromàntic, felibre, racista, agnòstic que reivindicava l'Església catòlica com a element d'ordre i que va arribar a ser excomunicat pel Papa, antisemita, partidari de la violència per accedir al poder, favorable al feixisme italià, propagandista de la sedició durant la guerra de 1936-1939 i de la dictadura de Franco en els anys posteriors, antigermànic però ideòleg del govern de Vichy, motiu pel qual va ser condemnat a mort el 1945, una pena que li fou commutada per la de cadena perpètua. Afegim-hi que, malgrat l'atenció que li van dispensar una part dels catalanistes, Maurras, partidari de descentralitzacions a França i a Espanya, negava opcions polítiques al nacionalisme català. No és estrany que —ni que no hagués calgut— Xavier Pla senti la necessitat de declarar que ni en el seminari ni en el llibre no hi ha hagut «cap voluntat, ni una, d'homeatge [...] cap forma de nostàlgia ni de revisió». Per a Pla, l'interès del llibre rau en l'examen de les raons per les quals Maurras va rebre una atenció tan àmplia per part d'intel·lectuals catalans durant una quarantena d'anys.

Les aportacions del seminari s'ocupen d'aspectes concrets que confirmen i amplien les informacions que contenen l'article-crida de Jaume Vallcorba —«La influència de Maurras a Catalunya»— i el d'Albert Manent, el qual, malgrat la modestia del títol «Notes sobre la recepció de Charles Maurras a Catalunya», apunta les conclusions de la resta del llibre en el que fa referència al tema. Un com a convocatòria i l'altre com a panoràmica exerceixen la funció de pòrtic, abans de les especialitzacions. Manent aclareix que l'impacte major de Maurras es va fer notar, sobretot, en una part de la intel·lectualitat conservadora o reaccionària —Eugeni d'Ors, Josep Maria Junoy, Josep Maria López-Picó, Josep Pla, J. V. Foix, Joan Estelrich— però fins i tot aquests escriptors, que hi van manifestar entusias-

mes en determinats períodes, no van deixar de mantenir-hi una distància que esdevenia actitud crítica o francament contrària quan els que en parlaven eren Pere Coromines, Antoni Rovira i Virgili, Ferran Soldevila, Joan Crexells, Rossend Llates o Carles Cardó.

Tot va arrencar en l'emmirallament en el felibritge per part del catalanisme conservador dels anys noranta i en la visita de Maurice Barrès a Barcelona l'any 1895, quan va ser acollit pel grup de *La Ven de Catalunya* i més particularment per Narcís Verdaguer i Callís, i en l'emmirallament dels primers noucentistes en l'École Romane. Manent ho explica i Joaquim Coll i Amargós hi dedica la seva intervenció, centrada en la magnificació que en aquells anys el catalanisme conservador va fer del regionalisme francès i en el fet que Barrès va cedir el protagonisme a Maurras, rebut primer com a home d'acció del felibritge amb possible projecció en l'àmbit general francès i, de seguida, com a teòric del regionalisme francès antirepublicà i antisemita admirat també per la sofisticació que desprenia i pel seu estil hiperculturalista. Tanmateix, Coll remarca les diferències amb Prat de la Riba, de formació similar però amb derivacions força diferents.

Hi va haver més fascinació d'uns catalans per Maurras que no pas atenció de Maurras cap a Catalunya, conclou Stéphane Giocanti a «Les Catalunyes de Charles Maurras», segurament perquè el francès se sentia dividit entre la solidaritat monàrquica amb Madrid i la solidaritat amb el catalanisme. Un cert acostament a Prat de la Riba, la relació directa amb alguns escriptors catalans i, sobretot, el suport a Catalunya quan Roma va prohibir al clergat català la relació amb el catalanisme són els actius que contrabalcenen la «rarsa de les evocacions literàries i culturals de Catalunya en Maurras» i el suport actiu a Franco.

Els articles de Maximiliano Fuentes i Sílvia Coll-Vinent sobre les relacions de Maurras amb Eugeni d'Ors i Joan Estelrich, respectivament, proporcionen uns matisos molt interessants. Quan el francès va morir, Ors li va dedicar una necrològica en què assenyalava la seva coincidència amb dos dels quatre principis vertebrals de la ideologia maurrassiana, classicisme i monarquia, i la seva oposició als altres dos, positivisme i nacionalisme. Fuentes estudia les tensions que se'n van derivar en un període tan conflictiu com és el que va de la Gran Guerra fins al triomf del feixisme italià. Fou quan Ors es va distanciar de Maurras per la seva concepció d'imperialisme, que s'adreçava a una idea d'unitat europea que es va concretar en la creació del Comitè d'Amics de la Unitat Moral d'Europa i en la neutralitat en la guerra, una posició en què va coincidir amb Romain Rolland i va topar amb el patriotisme maurrassiana. Ors acusava Maurras i Daudet de promoure un nacionalisme excel·lent, vuitcentista, en desacord amb la seva idea d'Europa. La coincidència de Joan Estelrich, sobretot des que va esdevenir director d'Expansió Catalana, amb l'animador d'*Action Française* fou molt superior. Segons Sílvia Coll-Vinent, Estelrich «va sintonitzar plenament amb la visió culturalista i intel·lectual de Maurras» i va quedar seduït pel seu humanisme, per la seva retòrica brillant i polèmica i per la seva energia d'home d'acció. En apèndix, publica «Maurras en Espagne», el prefaci al llibre de Maurras *Vers l'Espagne de Franco*,

que va acabar no incloent-s'hi, i quatre cartes sobre aquest text de la correspondència entre els dos escriptors.

Francesc Montero examina els articles de Manuel Brunet que s'ocupen d'uns moments crítics de la trajectòria de Maurras, sobretot el de l'excomunió, l'any 1926, dels membres d'Action Française i la inclusió del periòdic en l'índex de llibres prohibits per l'Església catòlica. Brunet es va manifestar sempre provaticanista però ja el 1928 va advocar per la rehabilitació de Leon Daudet, exiliat a Bèlgica. No va deixar de defensar Maurras ni en els moments més delicats, com l'època en què se li qüestionava la col·laboració amb Pétain, i va reaccionar amb indignació davant la condemna a mort. També sobre Brunet, i altres periodistes del primer franquisme, escriu Jordi Amat a «Guerra i política. Usos de Charles Maurras en la premsa franquista». Hi remarca que, l'any quaranta, amb l'adhesió a Pétain, per al franquisme, va passar de la consideració de clàssic del reaccionarisme a figura viva i en combat, que era a través dels seus articles que aquests periodistes narraven el que passava a França i constata la presència descendent del seu nom en la premsa franquista a partir de l'any 1942, quan va començar un procés d'oblit interessat, malgrat que havia estat «l'intel·lectual francès més conegut que va recolzar més i més combativament la insurrecció militar contra el govern de la Segona República». Episòdicament, hi va recuperar protagonisme en el moment del judici.

Més lateral pel que fa a la influència sobre Catalunya resulta l'article d'Antoni Martí Monterde «Ernst Robert Curtius, lector de Maurras». Només la traducció d'un article de Curtius a *La Revista* i la visita que va fer a la Universitat de Barcelona l'any 1932 l'hi relacionen. El text té molt més d'interès pel que fa a la connexió Maurras - Ortega i Gasset - Curtius en el marc de la revolució conservadora a l'Europa dels anys vint i trenta. Més decantada cap a l'àmbit de l'anàlisi literària és l'aportació de Peter Tame «Catalunya en l'obra del Robert Brasillach maurrassià», centrada en l'examen de la presència catalana en dues novel·les en francès d'aquest català de Perpinyà, amarat de maurrasianisme, que, arran de la coneixença de Jaume Miravittles, l'any 1926, es va entusiasmar per la catalanitat.

Una excel·lent manera d'encetar l'aprofundiment en el tema. L'article d'Albert Manent i la presentació de Xavier Pla apunten els camins per a una continuació: la posició crítica de Carles Cardó, la distància marcada per Antoni Rovira i Virgili, la carta de Joan Puig i Ferrer, en què manifesta una fervorosa admiració per Maurras, reproduïda en la introducció de Xavier Pla reclamen una investigació que sembla que hagi de conduir a resultats contradictoris i potser sorprenents. Encetada la revisió, sembla que s'ha evidenciat la necessitat d'una monografia sobre les vicissituds i els matisos d'aquesta seducció diabòlica de l'extrema dreta, durant mig segle, sobre una part de la intel·lectualitat catalana.